

3. Єрмоленко С.І., Лясецька Н.В. Вокатив у сучасній українській мові (на матеріалі творчості Оксани Забужко). *Мова. Свідомість. Концепт* : зб. наук. статей. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. Вип. 7. С. 29–33.
4. Єрмоленко С.І., Чупрун Л.Л. Семантико-граматичні параметри вокатива в сучасній українській літературі. *Мова. Свідомість. Концепт* : зб. наук. статей. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. Вип. 6. С. 29–32.
5. Мала філологічна енциклопедія / Уклали : О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2007. 478 с.
6. Скраб М. Прагматичні функції номінації адресата мовлення. *Українська мова: науково-теоретичний журнал Інституту української мови Національної академії наук України*. 2003. №2 (7). С. 71–77.

Єрмоленко С.І.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови

Юдакова О.О.

здобувачка вищої освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПОРІВНЯЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ У РОМАНІ ЛЮКО ДАШВАР «НА ЗАПАХ М'ЯСА»

Анотація. У дослідженні порівняльні конструкції описуються на граматичному, семантичному й функціональному рівні. Автори пропонують роман Люко Дашвар «На запах м'яса» охарактеризувати з точки зору порівняльних конструкцій, які відтворюють індивідуальний стиль письменниці, її захоплення порівняльними конструкціями, які утворюють парцельовані речення тощо. Люко Дашвар використовує багато порівняльних конструкцій, які відтворюють рухові елементи, пов'язані з тваринним і рослинним світом, мають порівняльні сполучники тощо.

Ключові слова: порівняльні конструкції, парцельовані речення, порівняння, формально-граматичний і функціонально-семантичний підходи.

За «Малою філологічною енциклопедією» порівняльні конструкції – це «слово або словосполучення, яке розкриває, уточнює зміст окремих слів або словосполучень у реченні шляхом порівняння» [5, с. 322].

Це питання досліджували такі вчені як Л. Мацько, Г. Балан, С. Єрмоленко та ін.

У своїх розвідках С. Єрмоленко пише, що «останнім часом щодо порівняння існує безліч думок серед лінгвістів, які до цього питання підходять із різних наукових методологій, а саме: з'ясування функціонально-семантичної категорії порівняння, формально-граматичної природи порівняльних конструкцій, структурно-семантичних особливостей порівняльних конструкцій як формантів порівняльних відношень у межах простого і складного речення тощо. Через таку різноманітність підходів до теперішнього часу залишається не вивченим це питання» [4, с. 61]. Окрім того, С. Єрмоленко зауважує, що «найчастіше у романі трапляються порівняльні конструкції, які репрезентують асоціативний ряд, у якому серед об'єктів порівнянь за їх семантичною ознакою, за градацією можна виділити такі: тварини, птахи, рослини, явища природи, людина, побутові речі, абстрактні поняття» [3, с. 22].

У своєму дослідженні Галина Балан звернула увагу на наявність прийменників зі значенням порівняння, вона пише: «Кожна сполука по-своєму конкретизує чи увиразнює якийсь аспект порівняльних відношень, надаючи їм певного значеннєвого відтінку» [1, с. 91]. До таких прийменників, які мають семантику порівняння вона відносить *на зразок, на киталт, на манір, аналогічно до, за аналогією з (із), за аналогією до, у формі, у (в) ролі, у функції, у статусі, на правах, на прикладі*.

Із формально-граматичного боку порівняльні конструкції Любов Мацько пропонує розглядати так: [6, с. 360–362]:

1) поширені та непоширені порівняльні конструкції з сполучниками *як, мов, немов, наче, неначе, неначебто, ніби, нібито, немовби, немовбито*. Напр., *теж молодий, та лице тьмяне, наче в тиллоці* [2, с. 28]; *Руки в боки, на Майку, як на гівно* [2, с. 31]; *ніби колоди до ніг попроростали* [2, с. 39];

2) порівняльні конструкції в *орудному відмінку*. Напр., *гонор під кадиком* [2, с. 7]; *реп'ях шию гусаком* [2, с. 7];

3) порівняльні-приєднувальні конструкції, в основі яких покладено принцип асоціативного сприйняття дійсності. Напр., *Та коли бліда, як та примара* [2, с. 11]; *наче незвідана тварюка пацу роззявила так широко* [2, с. 16]; *вдивлялася у власне відображення, наче б у ту різдвяну ніч знову дівкою стала* [2, с. 23];

4) порівняльні конструкції у формі прислівника з префіксом *по-*. Напр., *бородань усміхається по-дитячому довірливо* [2, с. 27]; *по-хазяйськи розчахнув двері* [2, с. 84];

5) порівняльна конструкція є простим дієслівним або складеним іменним присудком, напр., *Гострий ніс із горбинкою – наче бився й діставав по носі* [2, с. 70]; *Та я ніби не хворий* [2, с. 79].

Серед об'єктів порівнянь за їхньою семантичною ознакою, які трапляються у романі Люко Дашвар, можна виділити такі:

1) назви тварин, конкретні та загальні (свійських, одомашнених, диких), птахів, риб, плазунів, напр.: *крутиться, як вужики на сковорідці* [2, с. 9]; *що їй кинули, як собаці кістку* [2, с. 11]; *такі жалі взяли, хоч вовком вий* [2, с. 11]; *набундючена, як та індичка* [2, с. 20]; *сумніви, як ті щури в нічийний сир* [2, с. 67]; *рухався тихо, мов кіт* [2, с. 71]; *а очі сумні – як ото в сучки бездомної* [2, с. 75];

2) рослини, дерева, кущі, напр.: *рум'яна, мов яблучко* [2, с. 12]; *ані бадьорий, як огірок* [2, с. 24]; *жовта, як звіробій* [2, с. 26]; *як гарбузи на городі* [2, с. 56]; *як очок на старій картоплі навесні* [2, с. 66]; *кидав слова горохом* [2, с. 70]; *ніби картопля й була головним мірилом порядності* [2, с. 82];

4) назви пір року, частин доби, явищ природи, ландшафту, напр.: *ніби літо їй* [2, с. 56];

5) назви родинних зв'язків, соціального стану, класової і національної приналежності людей та певних рис, притаманних людині, напр.: *як та курва за гаманцем* [2, с. 9]; *як та хвойда* [2, с. 18]; *наче професор у півній справі* [2, с. 24]; *трав навішала, як та ворожка* [2, с. 39]; *пригорнути, наче дитину* [2, с. 52]; *здоровань знічується, як хлоп'я* [2, с. 53]; *ніби геть нема люду* [2, с. 56]; *як той злодюжка в темряві* [2, с. 62]; *як ото над могилою бойового товариша* [2, с. 79].

6) назви житла та його частин, предметів побуту, знарядь праці, продуктів харчування, зброї, засобів пересування та ін. (реалії матеріальної культури), напр.: *наче хто сокиру вхопив* [2, с. 17]; *наче скріпка в серці* [2, с. 47]; *і свічку товсту, мов дровиняка* [2, с. 67];

7) абстрактні поняття, напр.: *неначе назавжди припхалася; неначе жити їй тут* [2, с. 27];

8) поняття, пов'язані з релігійним міфологічним світосприйманням (назви релігійні, язичницькі, демонологічні), напр.: *Галаган усміхнувся дияволом* [2, с. 7]; *Наче божє око стежить пильно* [2, с. 26].

Ознака у порівняльних конструкціях може визначатися:

- 1) за кольором, напр.: *двір величезними старими грушами забитий – аж ніч під ними* [2, с. 14];
- 2) за формою, напр.: *ох і худенька та Уляна, аж прозора* [2, с. 52];
- 3) за запахом, напр.: *щоби дзвонило, як пердіти надумає* [2, с. 51];
- 4) за слуховим сприйманням, напр.: *з рипом дістається* [2, с. 12]; *як ляскають двері, у замку скрегоче ключ* [2, с. 74];
- 5) за якістю, напр.: *з легким рюкзаком і важким серцем* [2, с. 12]; *підхопилася, як молода* [2, с. 13]; *мішок твердої, мов каменюка, солі* [2, с. 16]; *тануть, наче сніг* [2, с. 29]; *сніг наче з прірви* [2, с. 47]; *Наші там пахнуть, як прокляті* [2, с. 52];
- 6) за властивістю: смакові, напр.: *дивилися солодким* [2, с. 9]; рухові, напр.: *кинула, як плюнула* [2, с. 16]; *наче хто за нитки смикнув* [2, с. 21]; *аж попливло перед очима* [2, с. 21]; *засув хрипить, ніби хто йому в горлянку вчепився* [2, с. 29]; *тиняєшся, ніби душу загубив* [2, с. 36]; *знітився, як дурний* [2, с. 39]; *на Лупин хутір попер, як заведений* [2, с. 49]; *ніби спостерігає хтось* [2, с. 61]; *траву хрумає, ніби геть нічого не сталося* [2, с. 64]; *ніби хтось пазурами дірку в стелі вишкрібає* [2, с. 69]; *усміхається, як дурна* [2, с. 73].

Люко Дашвар часто у романі «На запах м'яса» оформляє порівняльні конструкції у вигляді парцельованих речень, напр., *Стіл крутий. Мов із казки про Машу й ведмедів* [2, с. 54] або *Петро йому. І ніби знітився. Потилицю чуває* [2, с. 75], або *Може, нова газдиня в тій хаті задубла вже... Як мої кролі...* [2, с. 37]. Таким чином письменниця акцентує увагу на якості порівнювального предмета. Для цього робить порівняльну конструкцію самостійним висловленням.

Отже, якщо розглянути порівняльні конструкції у романі Люко Дашвар «На запах м'яса», то можна зауважити, що письменниця часто послуговується порівняльними конструкціями з руховою семантикою, серед об'єктів порівнянь за їх семантичною ознакою найчастіше трапляються назви тварин, рослин, людей, сільськогосподарських знарядь праці – усе, що пов'язує головних героїв із сільським життям, яке описується в романі. Серед сполучників переважно *наче, ніби, мов і як* – авторці роману найзручніше їх уводити до порівняльних конструкцій. Порівняльні конструкції в романі письменниці прості за формою, тому що відображають мовлення сучасних мешканців села і міста.

Література

1. Балан Г. Нові власне-прийменники та їхні функціональні еквіваленти порівняльної семантики. *Українська мова : Науково теоретичний*

журнал Інституту української мови Національної академії наук України. 2007. №3. С. 90–97.

2. Дашвар Л. На запах м'яса : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013, 368 с.
3. Єрмоленко С., Грушкіна Ю. Порівняльні конструкції в прозі Євгена Положія (на матеріалі роману «Риб'ячі діти»). *Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. статей*. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. Вип. 9. С. 18–22.
4. Єрмоленко С.І, Ішук Г.В. Специфіка порівняльних конструкцій у системі сучасної української літературної мови (на матеріалі прози Юрія Андруховича). *Мова. Свідомість. Концепт : зб. наук. статей*. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2018. Вип. 8. С. 59–61.
5. Мала філологічна енциклопедія / Уклали : О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2007. 478 с.
6. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник / за ред. Л.І. Мацько. К. : Вища школа, 2003. 462 с.

Кривошеєва К.Є.

студентка магістратури

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ НАЗВ УЗАГАЛЬНЕНИХ ОЗНАК У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ

Анотація. У статті досліджуються семантико-стилістичні параметри назв узагальнених ознак, зафіксованих у сучасних українських прозових творах. Вивчаються семантичні особливості таких іменників та специфіка їх функціонування в художній прозі початку ХХІ ст.

Ключові слова: назви узагальнених ознак, лексико-тематична група, семантика, епітет, метафора.

Лексика сучасної української прози становить значний науковий інтерес для дослідників, адже література початку ХХІ ст. відображає принципово новий підхід до написання твору, зокрема відхід від усталених канонів, цензури. Такі тенденції позначилися на лексичних особливостях мови письменників.